СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XXXII. Число 38. Джерзи Сити, Н. Дж., пятниця, 15. лютого, 1924. VOL. XXXII. No. 38. Jersey City, N. J., Friday, February 15, 1924. THREE CENTS

ІМЯ ГАРДИНГА ВТЯГНЕНЕ В НАФТОВИЙ СКАНДАЛ

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Сенатовий комітет, що робить слідство над нафтовими скандалами, покликав до зізнань Френка Вендерлипа, великого межинародного банкира, щоби випитати його ,чи він справді говорив в одній своїй промові, виголошеній в Осинингу, в стейті Ню Йорку, що буцімто покійний президент Гардинґ продав свою ґазету „Де Маріон Стар" звязаним з нафтярами людям за ціну, перевисшаючу вдвое її вартість.

КОЛБІ ТЕЖ В НАФТОВІМ СКАНДАЛІ?

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Ходять чутки, що нафтовий комітет сенату довідався, що й бувший голова кабінету Вилсона Колбі був теж звязаний з нафтовими підприемцями та що через те комітет збирається завізвати і його на переслуханне.

КУЛИДЖ ХОЧЕ ВІДКЛИКАТИ ДРУГОГО ПРОКУРАТОРА

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Президент Кулидж нараджується над тим, чи не відкликатиб йому номінацію (іменованне) адвоката Строна помічним федеральним прокуратором для судового слідства проти людий, вмішаних в нафтовий скандал. Проти Строна піднесено теж закиди, що він в один час яко адвокат був звязаний з нафтярами.

СЛІДСТВО НАД ДЕПАРТАМЕНТОМ СУДУ

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Сенатовий комітет, котрий буде слідити за ролею міністра судівництва Догерті в справі нафтових концесій, постановив слідити також його ролю в уділенню позички Колумбії та в ріжних нафтових трансакціях на Близькому Сході.

ЗА КАНДИДАТУРУ МЕКАДУ

ШИКАҐО, 13. лютого. — Нарада прихильників кандидатури Віліема Мекаду, котра мае порішити, чи далі попирати його акцію мимо звязання його імени з нафтовим скандалом, має відбутися тут дня 18. лютого.

ПРИВИТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО ЕПИСКОПА

НЮ ЙОРК, 13. лютого. — Івана Хведоровича, архиепископа української автокефальної православної церкви, що приїхав з Великої України до Америки кораблем „Беренґарією", витали при вступленню на американську землю делеґації українських православних церков в Трою, Ню Йорк; Нюарку, Ню Джерзі; Трентоні, Ню Джерзі; Бостоні, Месечузетс; Нортгемтоні, Па.; Нентіґлові, Па.; Смитмилі, Па.; Батлері, Па.; Шароні, Па.; Майнерсвилі, Па.; Нюберґу, Ню Йорк; Шикаґо, Илинойс; та Ковтсвилі, Па.

ЗА ІМІҐРАЦІЙНИЙ ЗАКОН

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Федеральний уряд застановляеться над протестами японського уряду проти повної заборони японської іміґрації, яку постановляе новий іміґраційний проект. В уряді виринула думка, щоби Япону не класти в іміґраційнім законі в спеціяльне становище, але поставити на рівні з другими краями.

УРЯДОВІ ЗАХОДИ ПРОТИ ВОЕННИХ ОБМАНЬСТВ

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Ґенеральний прокуратор (міністер судівництва) Догерті предложив президентови Кулиджови звіт зі заходів його департаменту проти военних обманьств. Догерті заперечуе закиди сенатора Нориса, що департамент судівництва буцімто дав всім военним обманцям безкарність, а виправдуеться заваленнем судів позвами.

ЗАНАДТО БАЛАКУЧИЙ КОНҐРЕС

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Провідники републиканської більшости невдоволені балакучостю та безробітністю конґресу, застановляються над тим, якби примусити його до праці. Провідник републиканців в палаті послів, конґресмен Лонґворт, виступив з думкою, щоби завести безперервні засідання; мовляв, балакуни так змучаться говореннем, що дадуть роботящим членам конґресу нагоду до праці.

ЗА НАМОВУ ДО НЕПОСЛУХУ СУДОВОМУ ПРИКАЗОВИ

СИНСИНАТІ, Огайо, 13. лютого. — Федеральний суд розбирав нині відклик Якова Когена, редактора „Де Мемфис Лейбор Ревю", котрого засуджено в 1922. році на 1,000 долярів кари та 6-місячну вязницю за те, що він написав передовицю, в якій критикував судову заборону проти залізничого страйку.

Суд тоді признав був сю критику за намову до непослуху судови та признав редактора винуватим злочину погорди до суду. Тепер федеральний суд зніс вирок попереднього суду та увільнив редактора.

МЕКСИКАНСЬКА ЗАВЕРУХА

МЕКСИКО, 13. лютого. — Війска президента Обреґона йдуть далі невстримно на повстанців, котрі вже стратили зовсім ґрунт під ногами. Обреґон, котрий тепер е зі своїми війсками коло Ірапвато, заявив ґазетярам, що повстанне незадовго скінчиться, та висказав надію, що се буде послідне повстанне в Мексику.

АМЕРИКА ВІДКЛИКУЕ ВИЗНАННЕ ГОНДУРАСА

ВАШІНҐТОН, 13. лютого. — Американський уряд зірвав дипльоматичні зносини з середно-американською републикою Гондурасом, де мимо осторог американського уряду прийшло підчас виборів до оружної боротьби межи партіями.

ЗА ОБМЕЖЕННЕМ ПРАВА ПРИСЯЖНИХ ЛАВ.

ТРЕНТОН, 12. лютого. — Нюджерська леґіслятура почала дебату над законом, котрий хоче обмежити право присяжних суддів визначати кару за вбивство, яке вони мали досі.

МЕКСИКАНСЬКЕ ПОВСТАННЄ.

ВЕРА КРУС, 12. лютого. — Вера Крус знова в руках федеральних війск Обреґона. Всі повстанці покинули місто, котре приняло федеральні війска байдужно. Збунтовані кораблі предложили Обреґонови, що вони готові здатися.

ЗАТОПЛЕННЯ КОРАБЛЯ.

БОЛТИМОР, 13. лютого. — Коло морського маяка св. Давида коло Бермуди затонув італійський товаровий корабель „Цофета", що віз ладунок манґанцової руди з українських копалень до сього порту.

КАТОЛИЦЬКИЙ СВЯЩЕННИК УБИЙНИКОМ.

Панна Марґарета Мекдонов, 42-літна господиня римо-католицького пароха церкви св. Ксавера в Питсбурґу, та Роберт Шілдс, господар сеї церкви, роблячи порядки в церкві почули відгук двох вистрілів, походячий з парохіяльного будинку. Обое сейчас кинули роботу та побігли на плебанію. Тут вони побачили на землі розтягнену без знаків життя панну Анну Мекдонов, 45-літну сестру Марґарети, теж заняту в того самого священника. Вони дали сейчас знати поліції та лікареви. Лікар ствердив, що женщина вже нежива, і тому поліція арештувала о. Джана Ґрейді, пароха сеї церкви, яко підозрілого за вбийство, а господиню його та господаря церкви яко важних свідків.

На поліції о. Ґрейді признався, що се він убив женщину, але казав, що зробив се нехотячи, хоча проти сього промовляе се, що він вистрілив дві кулі. Каже він, що оглядаючи револьвер, котрий він найшов на своїм столі, він нехотячи потягнув за курок та випалив два рази. Кулі попали в служницю, що в ту хвилю входила до його канцелярії, та поклали її трупом на місци. Підчас вистрілу женщина стояла так близько коло священника, що від вистрілу занялася була одежа женщини. З криком вона вибігла з комнати на коритар і там упала. Священник погасив на ній огонь. Поліція каже, що священник робив враження людини, помішаної на умі.

ВИБОРИ В ПАРЛЯМЕНТ ВІД ПІДКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Ческа ґазета „Лідове Лісти" повідомляють, що чесько-словацький уряд в найблизших днях опублікуе розпорядженне про вибори в чесько-словацькій републиці до парляменту від Підкарпатської України. Чесько-словацький уряд мае на меті перевести вибори в першій половині сього року.

НІМЕЦЬКА РЕПУЛИКА НА ВОЛЗІ

По відомостях з Москво, одинайцятий радянський зїзд автономної німецькі Привольської области урочисто проголосив соціялістичну радянську републику привольських Німців.

ЯК ДРУГІ НАРОДИ ЗБИРАЮТЬ ЖЕРТВИ НА ПУБЛИЧНІ ЦІЛИ.

Американський Жидівський Злучений Комітет заявляе в своїм річнім звіті, що за минувший рік він зібрав на саму роботу в Росії 12 міліонів долярів.

ЧВЕРТЬ-МІЛІОНОВА КРАДІЖ

До так званого маґазину Першинґа в Брукляні закралися злодії та вивезли з нього 112 бочок ріжних трунків, які разом представляють вартість коло 250,000 долярів.

ВАГА ОДІННЯ.

Товариство подробичної торговлі одіння в Новій Анґлії видало заклик, в якім каже, що гарне одіння причиняеться до доспіху в життю..

І СЕЙ БОРОНИТЬ „КРЕСІВ".

Бувший польський „начальнік" Юзеф Пілсудський одержав на днях платню за час від липня до грудня м. р. у висоті 1 міліярда 966 міліонів польських марок. Всі ті гроші призначив він на польський університет у Вильні і на захоронку його імени у Львові.

УПРАВА РИЖУ В СЕРБІЇ.

Згідно з статистичними даними югославянського міністерства рижу в південній Сербії збільшуеться з року на рік. В останньому році було в Сербії засіяно рижом більше як 200 гектарів. Жниво дало 20 тисяч метричних сотнарів.

НА КОТРОМУ РОЦІ ЄГИПТЯНКИ МОЖУТЬ ВИХОДИТИ ЗА МУЖ.

Єгипетська жіноча ліґа ухвалила домагатися для дівчат такогосамого образування як для хлопців. Таксамо рішила ліґа домагатися, щоби дівчатам понизше 16 літ було заборонено виходити за муж.

ЯК ДІЛИЛИСЬ НІМЕЦЬКОЮ ФЛЬОТОЮ.

Німецька преса подае білянс втрат і долю німецької фльоти з часів останньої світової війни. З виказки довідуємось, що німецька фльота складалась до війни з 2,000 кораблів. Підчас війни затонуло 560, а побідники забрали 394 военних кораблів, з чого Анґлія одержала 268 Франція 51, Японія 16, Італія 15 Бельгія 14, Америка 11, Бразилія 7 і Польща 6 кораблів.

ОГОНЬ НА ПАНІВ В ГАЛИЧИНІ.

Цими днями згорів в Дуклі фільварок гр. Мицельського. Жертвою огню впали величезні припаси збіжа і рільничі машини. Втрати ідуть в сотки міліярдів. Паліїв не відкрито.

ЛЯХИ ЗАМИКАЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ШКОЛИ.

В Грималові замкнено недавно українські приватні ґімназійні курси, а учителів покарано 14-дневним арештом.

ПАПУ ПІЯ Х. ПРОГОЛОСЯТЬ СВЯТИМ.

Пій Х. був вибраний папою 1904-го року. Помер 1914. Тепер радять над цим, щоби його проголосити святим бо, життя його дійсно було святе.

СТРАШНЕ САМОГУБСТВО.

Дня 19. м. м. поклала на себе руку на Личаківськім кладовищі у Львові 70-літня старушка Березовська, жінка емеритованого зелізничного радника. Рішившись на сей страшний крок облила себе при родиннім гробівці нафтою і в одну мить станула в огні. Тяжко попарену старушку відратували прохожі і відвезли до шпиталю. Причиною самогубного наміру крайна нужда.

НІМЦІ СПАЛИЛИ 50 ФРАНЦУСЬКИХ ЗАПРОДАНЦІВ

БЕРЛІН, 13. лютого. — Німецькі націоналісти зачали безоглядну війну пімсти проти сепаратистів (відокремленців), котрі за французькі гроші вели аґітацію за відірваннем Ренщини і баварського Палятинату від Німеччини.

Кровава боротьба збулась учера в Пірмазенс, в баварському Палятинаті, де націоналісти убили 50 сепаратистів і ранили більше 100.

Сепартисти були замкнулись в одному з міських будинків, а націоналісти його окружили, а відтак підпалили і не відступили, поки вони всі не згоріли на смерть.

Розміри боротьби населення проти сепаратистів більшають і Французи зачинають боятись, що з їх вини виросте в Німеччині велика домашня війна.

ПУАНКАРЕ СЛАБИЙ І... УГОДОВИЙ

ПАРИЖ, 13. лютого. — Премієр Пуанкаре мав сьогодня промовляти на вечері товариства французьких военних ветеранів, одначе був хорий і просив міністра війни Мажіно, щоби прочитав там його промову.

В промові премієра Пуанкаре сказано:

„Ми нині готові порозумітися з нашими аліянтами (союзниками), а навіть з бувшими нашими ворогами. Ми сподіваемось, що наші аліянти поставляться до нас льояльно, і що навіть Німці більше будуть розуміти ситуацію, якої довше ми не можемо видержати без шкоди для Франції і для спокою Европи".

ФРАНЦІЯ ВДОВОЛЕНА З ПРОМОВИ МЕКДАНЕЛДА

ПАРИЖ, 13. лютого. — Промову британського премієра Мекданелда принято у французьких урядових кругах з вдоволеннем, особливо його заяву, що стреміти-ме разом з аліянтами до вирішення тутешнього трудного становища Европи.

КОМІСІЯ ДОСА В ПАРИЖІ

ПАРИЖ, 13. лютого. — Комісія знавців під проводом Американця Чарлза Дж. Доса вернулася сюди. Кажуть, що Німці вдоволені з її праці в Берліні.

ПАНІ ЕСТОР ХВАЛИТЬ МЕКДАНЕЛДА

ЛОНДОН, 13. лютого. — Посолка пані Естор (консервативна) промовляла нині в парляменті і висловилася з признаннем про програму премієра Мекданелда.

Вона сказала, що не боїться червоного світла, коли власть спочивае в руках такого розумного чоловіка, хочби й соціяліста, бо коли він розуміе свою одвічальність, то інакше буде ставитись до річий, які так легко розвязував у вічевих промовах.

ПРИҐОТОВЛЯЮТЬ „ПЕРЕВОРОТ"

БЕРЛІН, 13. лютого. — Німецькі комуністи приготовляють „переворот" на 20. с. м.

СПОЖИВАННЄ ПИВА ІДЕ В ПАРІ З ПРОДУКЦІЄЮ ПРОМИСЛУ

БЕРЛІН, 13. лютого. — Пруське пресове бюро подае, що Німці пили в останніх місяцях мало пива. В падолисті минулого року випили тільки половину тої скількости пива, що в попередніх місяцях. Зменьшенне споживання пива іде в парі із занепадом промислового руху. В січні сього року обновився промисловий рух і зараз збільшилось споживанне пива.

НОРВЕҐІЯ ПРИЗНАЄ БОЛЬШЕВИКІВ

КРИСТІЯНІЯ, столиця Норвеґії, 13. лютого. — Правительство Норвеґії признало советську владу в Росії і небаром навяже з нею дипльоматичні зносини.

ВЕНІЗЕЛОС КАНДИДАТ НА ПРЕЗИДЕНТА ГРЕЦІЇ

АТЕНИ, столиця Греції, 12. лютого. — На поновному зібранню національних зборів промовляв теперішній премієр Кафандаріс. Він сказав, що він вірить, що Венізелос не покинув на все державної керми у Греції, але що він ще вернеться. Також заявився за републикою, але тільки з волі народу.

В тутешніх політичних кругах вірять, що першим президентом грецької републики буде Елевтеріос Венізелос.

ВІДСЛОНЕННЄ ДОМОВИНИ ТУТАНХАМЕНА

ЛЮКСОР, Египет, Африка, 12. лютого. — Нині піднесено віко домовини фараона (короля) Тутанхамена. Присутних здивувала середина домовини, яка викута в золоті і викладена діямантами. Тлінні останки короля збереглись.

По короткій хвилі домовину назад закрито і відтак замкнено цілу могилу аж до другої зими.

РОСІЙСЬКЕ СОВЕТСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ГОРДІЄ

МОСКВА, 13. лютого. — Голова большевицького дипльоматичного збору Макс Літвінов заявив, що тепер, коли Росію признали три великі держави, а саме Німеччина, Анґлія й Італія, Росія може обновити заграничну торговлю. Державам, котрі не признали советського правительства, воно заборонить держати в Росії своїх представників.

Вкінці він зазначив, що Росія ніколи не признавала нових держав, котрі виросли з війни, як Чехо-Словаччина і Югославія, і не дбае, чи вони признають Росію.

ПЕРША БОЛЬШЕВИЦЬКА АМБАСАДОРКА

МОСКВА, 13. лютого. — Большевицький уряд мае іменувати до Норвеґії Александру Коллонтай на становищі амбасадорки. Вона була віддана кілька разів; останній раз за Бібенка. Тепер мае 45 літ.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДВА МІЛІОНИ ЖЕРТВ СОВІТСЬКОГО УСТРОЮ.

В Парижі видав полковник Резанов книжку під заголовком „L'Ideologie du communisme". Цікава книжка цим, що містить совітські постанови, максіми, прінціпи. Є там комуністична програма зредаґована Бухаріном. Ось як зясовані там прінціпи свободи:

„З хвилею, коли маємо — каже комуністична програма — диктатуру робітників і селян, призначену для здавлення буржуазії, відібрання їй найменшої охоти робити спроби для воскресення буржуазної влади, то, самособою, не може бути бесіди про свободу, яка обіймала би буржуазію. Так само не може бути бесіди, щоби буржуазії признати виборчі права; годі перейти від совітської власти до буржуазного РЕПУБЛИКАНСЬКОГО парляменту".

Комуністична партія не лише не домагається ніякої свободи (преси, слова, зборів, стоваришень і т. д.) для буржуазних ворогів народу, але жадає, щоби все бути на обережности, замикати буржуазні часописи, розганяти збори ворогів народу, заборонити їм брехати, сіяти переляк, щоби здавити безмилосердя всі стремління до відзискання власти. НА ЦЬОМУ ОСНОВУЄТЬСЯ ДИКТАТУРА ПРОЛЄТАРІЯТУ.

Колиж бесіда про пресу, то насувається питання: про якуж пресу йде тут: буржуазну чи робітничу? про які збори? — робітничі чи контрреволюційні? Що за страйки? Чи страйки робітників проти капіталістів, чи може саботаж буржуазії або інтеліґенції проти пролетаріяту? Цей, що не хоче цього всего розріжнити, не розуміє справи.

А чи в совітській Росії бодай „чисті комуністи", правовірні комуністи, мають право на свободу? Отже — ні! Вони прим. не можуть свобідно вибрати до свого парляменту предсідателя й його співробітників, бо насамперед мусить затвердити центральний комітет партії. Не можуть говорити свобідно з трибуни, бо їх промови мусить передше цензурувати центральний комітет. Кожен кандидат може зобовязатися на письмі, що зложить свій мандат на перше жадання центр. комітету. Вичислені тут точки, то резолюції другого конгресу совітів.

Чи позбавлення всякої свободи мусить бути доповнене постійним користуванням силою? Чи репресії мусять бути якнайкровавійші? Так! І щодо цього в совітськім таборі одногзідні. Прим. Зіновев на конгресі совітів заявив:

„Не можемо зрезиґнувати з терору... Коли беремо поважно пролетарську революцію і диктатуру, то мусимо також акцептувати терор. В противному разі не маємо нідцо до діла.

А Троцький додав:

„Обурюєтеся на лагідний терор, який примінюємо до наших клясових противників. Але знайте, що найпізніще за місяць цей терор прибере ще грізніщі форми... Ґільотина, замісць острога (тюрми) буде зарезервована для наших ворогів"...

Луначарський, котрий уходить за найбільш людського большевицького комісаря, на цьому конґресі заявив, що „не слід церемонитися" з політичними противниками. А вислід? Згідно з офіціяльними совітськими даними лише до вересня 1920 р. зареєстровано такі екзекуції й арештування: архиепископів і епископів 28, священиків 1,215, професорів і вчителів 5,575, лікарів 8,800, офіцирів 54,650, жовнірів 250,000, офіцирів жандармерії 10,500, жандармів 48,500, хліборобів 12,950, інтеліґентів 355,250, робітників 192,350, селян 815,000.

Загалом за три літа було в советах 2 міліони жертв совітського устрою. Любов і мир у совітському раю...

ПРОВОКАЦІЙНИЙ ВИБРИК МОСКОВСЬКИХ ЕС-ЕРІВ

З Праги пишуть нам:

У часопису „Дні", органі московських ес-ерів (соціялістів-революціонерів), що видається у Берліні на чеські гроші, цими днями була уміщена така замітка:

„Чи це правда? Ми одержали з певного джерела звістку, що представники совітської влади ведуть переговори з празькими українськими соціялістами-революціонерами про їх поворот на Україну. У Празі запевняють, що місцеві українські ес-ери згодились на умови, предложені совітською владою, і в недалекім часі частина їх виїде на Україну. Чи це правда?"

На се можна відповісти одним словом: БРЕХНЯ! І редакція „Днів" сама найкраще знає, що це брехня, бо ні з яких „жерел" вона цеї звістки не дістала й нічого подібного у Празі не „запевняють". Просто московські ес-ери почувають себе ображеними за те, що українські ес-ери (М. Шаповал і Н. Григоріїв) не хотять з ними „федерації" й ведуть самостійну політику. Ця замітка на те й розрахована, щоб ПОМСТИТИСЬ на українських ес-ерах і виставити їх у фальшивім світлі перед чужими кругами.

Гарних „полемічних" методів уживають московські ес-ери, нічого сказати!

АВТОПОРТРЕТ ШЕВЧЕНКА.

В Київі в одній приватній збірці малюнків відкрито автопортрет Тараса Шевченка, мальований олійними красками. Малюнок досі незвісний, а мальований 1848. року. Малюнок передано київському музеєви.

В МОСКОВСЬКІЙ ПСЮРНІ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

II.

Гризня за спадок большевицького монарха, колись всемогутного крівавого тирана, а тепер живого трупа, впала на давно уже готовий і вельми вдячний ґрунт у самій Р. К. Партії. В лавах її давно вже помітні були процеси підозрілого шумовання, незадоволення звичайної маси членів диктатурою верхів, котрі самовладно порядкують як усією Росією, так упривілейованою кастою комуністів. „ґенерали" наказували, арядові доклади були „не сметь сужденія іметь", бо в противнім разі на них сипались скорпіони у вигляді перевозів з одного місця на друге, висилок, і навіть вязниці і смертної кари. Поряд з незадоволенням диктатурою ЦК, Політбюра і їх призначенців — ґуберніяльних та повітових партійних секретарів — зростали і „клясові суперечности" серед самої робітницько-селянської партії. Там були з одного боку „хозяйственники", комуністи-непмани, що живуть у шикарних окремих будинках, мають виїзди, автомобілі, брилянти, хутра, розкидають гроші направо й наліво; там були з другого боку безробітні, правдиві пролетарі, великі нуждарі. Природно, що все се привело до зростання т. з. „опозиції". Тут траґічно виявила себе хороба Леніна. Хитрий вожд комуністів чудово розумів, де ховається найстрашніша небезпека для партії і заповів своїм співробітникам — „бійтесь розколу!"

Проте розкол настигав, і ЦК був примушений відкрити продухвини і допустити свободу „дискусії". Після того, як для сієї дискусії було дано шпальти комуністичних ґазет, у Москві відбулося зібрання відповідальних комуністів, на котрім і стався ґенеральний бій. („Руль", № 935).

Бій розпочато одним із самодержавної трійки, Каменевим. Він заявив, що чутки про те, ніби дозвіл на дискусію дано під тиском серед партійної опозиції, брехня, пльотки, що дозвіл дано по ініцияті́ві ЦК. Каменев признався, що Цк. партії занепокоєний хоробливими явищами серед робітників. Так диктатор кваліфікує низку липневих та серпневих штрайків, що відбулись в Харкові і Сормові. Занепокоєний він і появою серед партії контр.-революційної (?!) групи п. н. „робоча ґрупа", небезпека від якої полягала в тім, що вона мала звязки в робітничій клясі. Що до НЕП'а, то хто зна, хто це прав, чи ЦК. з його відомого господарською лінією, чи ті, хто на се нападає.

Після Каменева виступив комуніст Сапронов. Він дав надзвичайно яскраву характеристику тих порядків, що панують на верхах компартії. „Партія, — казав Сапронов,— вперше після трохлітньої сплячки, спробувала **піти до власної голови по розум**, і тут же наші апаратчики, котрі створили або принаймні потурали сій довгій сплячці партії, від самого лише наміру ворохнути мозком страшенно поперелякувались, і їм почали ввижатись усякі переворoти". Цитуючи листа Троцького, котрий писав, що „перерodження старої ґвардії постеріґалося в історії не раз". Сапронов протестує супроти повсякчасних покликань на авторітет Леніна, бо ж, мовляв, завше ховатися за спину Леніна — се є отвертою демагоґією. Протестуючи далі супроти відбору і призначенства ґуберніяльних секретарів, членів ґуберніяльного комітету, повітових секретарів і т. д., промовець малює яскраву картину порядків серед місцевих організацій. „Питання в організації не дискутується, — каже він, — а механічно наказується зверху провести те чи инще питання без жадного обговорення"... „Коли якась ґрупа виступить проти секретаря, вона ризикує бути висланою"... „До самої глибини партії утворюється психольоґія — **серед партії не розміркoвуй,** а проводь механічно те, що вирішено вищими органами". В результаті — „партія сама по собі, а робітнича кляса — сама по собі". Теж, що Каменев каже, ніби ніякого тиску на ЦК. не було,— брехня, бо дозвіл на дискусії вийшов після того, як багато з партії прилучилося до антипартійних ґруп, а серед самого ЦК. повстав розкол.

Чого ж хоче опозиція? Про се Сапронов каже так: чистої розгорнутої демократії, себ-то **волі слова, друку, виборів тощо,** ніхто не вимагає; питання йде про середпартійну робітничу демократію, про демократію, **права котрої забезпечено за кожним членом партії.**

Як бачимо, вимоги тої робітничої опозиції не такі вже надто страшні (коли й висовується прінціпи демократії, то тільки для себе, для комуністів), але самодержці добре знають, що се тільки початок, що се тільки розколина, котра в недовзі може обернутись, і напевне обернеться, в страшну пробоїну, котрою не загається продертись до диктаторської цитаделі загибель. А вони ж так чудово, сито, роскішно влаштувалися на своїх місцях, поробившись з початком нової економічної політики Леніна комуністами-непманами. Напр. батько Зиновева, старий Жид Апфельбаум, володіє царськими маєтностями в Петербурґській ґуб., а синок, в ролі голови III Інтернаціоналу має безконтрольний доступ до скарбниць СССР. Що ж до Каменева, то ніхто, крім жінки „хозяйственника" Красіна, не має таких брилянтів, як його балабусте, пані Розенфельд. Вона, за прикладом забитої російської імператриці, завела навіть свого Распутіна — тов. Размахіна. І т. д. Отже видерти з рук нових самодержців берло абсолютного порядкування й безконтрольности — се значило б дати змогу одуреному пролетаріятови переконатись, що всі оті перемоги його, диктатури, всесвітні революції є дурманом для пристання його волі до боротьби за власний добробут, є засобом для осягнення жидівськими ґохштаплерами революції та їх доминиками їхньої старої укоханої мрії — **скинути всюди силами пролетаріяту стару владу і захопити її в свої руки разом з усими добрами, котрими користувалася скинута влада, і таким чином панувати над одуреним трудящим людом.** Вони се добре знають, тому й попелякувалися так навіть поміркованої опозиції, бо за нею прийде критика й протест. А що значить протест багатоміліонових обдурених мас — ми вже бачили та й ще побачимо. Гадаємо, що се буде щось страшніше за все, що досі світ переживав. Час помсти мусить прийти, і він уже не за горами!

С. Ч.

ДЕРЖАВА БЕЗ ДЕРЖАВНИКІВ.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

„Італію ми створили — тепер треба створити Італійців"..

Ці слова короля Віктора Емануеля, сказані по доконанім обєднанню Італії, живо встають у памяти, коли читаєм третю частину **„Споминів про недавнє минуле" Дмитра Дорошенка,** присвячену добі гетьманщини. Ця книжочка, написана щиро й спокійно, до того ж людиною, що сама брала участь у гетьманськім уряді, остаточно мусить всіх переконати, що за Скоропадського Україна дійсно була державою але **державою без державників.**

Дм. Дорошенко, який був при гетьмані міністром закордонних справ майже до самого упадку гетьманської влади, менше всього ставить собі завданнем розвінчувати гетьманську Україну. Він і взагалі уникає всього, що могло б прозвучати осудом чи похвалою, що могло б виявити його **суб'єктивну** думку, що могло б показати читачеви, що думає сам автор про ті чи инші події, про тих чи инших людей. Він тільки з обєктивностю літописця **оповідає,** чого він свідком був, що він сам робив, і що робили инші. Факт проходить за фактом, подія за подією, образ за образом, і вже сам читач мусить зробити висновки, подбати про **синтезу.**

Не можна сказати, щоби з тої низки фактів, подій та образів випливав такий смертельний присуд для гетьманської держави, який випливає, прим., зі споминів Андрієвського про гетьманщину. Але Андрієвський — обиватель, а Дорошенко —державний муж. І тому легкий осуд, який випливає з книжки Дорошенка, важить більше, ніж смертельний присуд Андрієвського.

Де-кому з наших „ідейних гетьманців", особливо зпоміж Галичан, спомини Дорошенка знов дали нагоду в тисяча перший раз повторити свій нудний приспів: „Бачете, яка була могутня держава? Коли б не оті капосні українські демократи, що відмовились працювати з гетьманом, то вона стояла б і понині!"...

Що гетьманська Україна була **державою,** цього ніхто не заперечує, й для ствердження цього факту нема потреби посилатись на Дорошенкові спомини. Але **яка** то була держава який **зміст,** вкладався в її іствування, яким **духом** були просякнені її стовпи й будівничі, на це Дорошенкові спомини дають аж занадто красномовну відповідь.

Почнемо з. особи самого **гетьмана.** На стор. 74. читаємо:

„День-у-день твердив я йому (гетьманови) про потребу негайно приступити до реальних кроків для зближення (з українськими національними колами), й те саме говорили йому й инші люде національного напрямку, з котрими він зустрічався. Але гетьман поводився дуже обережно... Він побоювався, що принцип національний буде поставлений вище державного і що це, при дуже низькім рівені національної української свідомости серед інтеліґенції і в народніх масах, загострить внутрішні відносини"...

Подумаєш, яке нещасте, що „національний прінціп буде поставлений вище державного"! Начеб-то держави можна будувати ще на якихсь инших підвалинах, крім національного принціпу!... А як вам подобається та сміливість, з якою гетьман говорив про „дуже низький рівень національної української свідомости серед інтеліґенції і в народніх масах": чисто-генеральська відвага!

Але слухаймо далі:

„Мушу признатись, що мене особисто не покидало почуття якоїсь скритої страшної небезпеки в тому, що маси, розпалювані ще так недавно надіями на радикальну переміну земельних відносин, тепер почувають себе розчарованими й покривдженими. У своїх нічних розмовах з гетьманом я кождого разу вказував на цю небезпеку і ввесь час радив йому спонукати уряд перевести більш радикальну реформу в напрямі викупу більших маєтків і парцеляції їх між селянством, щоб скорінше задовольнити й заспокоїти можливо ширші кола селянства. Гетьман погоджувався зі мною, але крім мене говорили з ним ще й инші люде... І тому справа обмежувалась розмовами" (ст. 67).

Зупинимось на хвилину ще на третій справі, яка мало незвичайно велике значіння для молодої держави: на справі утворення власної армії. Мужви можна було набрати, скільки вгодно, але де було взяти старшин, які виховалиб її в національнім дусі? Отже Дорошенко оповідає:

„Я завжди, скільки міг, настоював у розмовах з гетьманом на потребі використати всіх національно настроєних старшин, щоб притягти їх до служби. Одначе І. В. Полтавець-Остряниця, до котрого в таких випадках відсилав гетьман, мав якісь свої власні міркування й, здається, більше цікавився реставрацією стародавнього козацтва та вигадуванням нових уніформ, ніж творенням реґулярної української армії" (ст. 65).

За браком місця мусимо поминути ще инші подробиці, але і з цих окремих рис складається досить ясний образ. У справі національного курсу — страх перед тим, щоб принціп національний не став вище державного. У справі земельної реформи — все обмежувалось розмовами. У справі створення національної армії — відсилає до Полтавця-Остряниці з його стародавнім козацтвом та новими уніформами...

Деж позитивні риси гетьманського образу; де його позитивна програма; чого він у дійсности хотів і прагнув? Марно було б шукати за цим всім у Дорошенкових споминах. І того переконання, що Скоропадський був тільки царським ґенералом і німецьким ставлеником, ані в якім разі не гетьманом Української Держави, свідомим своїх завдань і обовязків, ці спомини не тільки не спростовують, а ще його зміцнюють.

Радянин.

„ЛІТОПИС"

З кінця минулого року закордонна Україна збогатилась новим періодичним виданнєм — тижневиком **„Літопис",** що виходить у Берліні під редакцією проф. д-ра Степана Томашівського.

Досі вже вийшло три зшитки „Літопису". Перший зшиток був маловиразний, другий вже був виразніщий, а третій — вже зовсім виразний. Тепер вже можна бачити, чого журнал **хоче** і як він **здійснює** свої хотіння.

„Літопис", очевидно, хоче бути органом освіченого Українця. Він не женеться ані за популярностю викладу, ані за популярностю самих думок. Він не боїться підносити читачеви прикрі істини, особливо щодо українських справ і питань, але в рівній мірі і щодо справ чужих.

Добрим зразком цеї політичної **щирости** може послужити стаття „Чорний рік в історії Німеччини" (ч. 2). Наперекір тому дешевенькому сентименталізмови, який проявляють інші українські автори при оцінці німецьких подій, автор цеї статті тверезо й суворо викриває правдиві причини теперішніх німецьких нещасть. Відповідальність за ці нещастя автор справедливо покладає на „всенімецьке громадянство, на всі його верстви і всі партії, від крайних правих до найкрайніших лівих".

З такою самою тверезою суворостю „Літопис" оцінює і всі останні події українського життя. Але „Літопис" не тільки осуджує й навчає: він також показує **вихід.** Його провідною ниткою є **українська національно-державна** ідея, однак — не без певної гетьманської закраски.

Як літературна частина „Літопису" зацікавлює й будить думку, так і його образкові додатки вводять читача в круг нових і займаючих ідей.

На велике поширенне „Літопис", очевидно, не числить, бо його основна тенденція — пливти у всім „проти течії" — меньше всього розрахована на масовий смак. Але вибраному читачеви, який передівсім цінить оріґінальність і щирість думки, „Літопис" буде вірним і добрим товаришем в його вільних годинах.

Дай Боже, щоб таких вибраних читачів у нас було як можна більше.

Р—н.

СПРАВЛЕННЄ ОШИБКИ

В оголошенім в „Свободі" дня 4. лютого фінансовім звіті Обєднання зайшли дві друкарські ошибки, які отсим простуємо, а саме:

а) В видатках пропущено кошта висилки до краю в квоті..........$15.90

б) Остає в касі з днем 31. січня с. р. не сума $1.055.82, як було оголошено, але $1.155.82

Обєднанне Укр. Орг. в Америці.

ЗА ЯКУ ЦІНУ ХОТІЛА ФРАНЦІЯ ПРИЗНАТИ СОЮЗ СОВЄТСЬКИХ РЕПУБЛИК?

Лондонські часописі приносять вістки, які потверджують посередництво чеського міністра закордонних справ д-ра Едварда Бенеша в справі навязання переговорів між Францією і Союзом Совєтських Републик. Бенеш переговорював вже навіть із совєтським представником в Празі і познайомив його із довірочними предложеннями премієра Пуанкаре. В сих предложеннях сказано м. і., що Франція була би схильна переговорювати із Союзом і признати совєтський уряд, але тільки під умовою, що Союз згодиться на спільну політику в середньо-східній Европі. Крім того, Франція радо підпре політику Союза, колиб вона звернулась проти Англії. Союзний уряд відкинув се предложення.

ВІТОС ЗАПОВІДАЄ ПОЛЬЩІ КАТАСТРОФУ

Дня 8. січня відбулись збори членів польської людової партії Вітоса, на яких б. польський премієр виголосив двогодинну промову на тему теперішніх відносин в Польщі.

На міжнародньому терені — говорив Вітос — стрінули нас самі невдачі, а се тому, що ми не вміли виробити собі **„великодержавного** становища, яке нам належалось, хочби з огляду на географічне положення, скількість населення, культуру і простір, який займаємо. Заграниця називає нас **Альжиром**, себто **краєм, в якому нема безпеченства.** Всі умови заключені з нами рахують закордоном, як безвартні, бо не даємо ґарантії, що їх додержимо.

„Падолистові випадки перешкодили уздоровленню наших фінансів. Переговори у справі продажі дерева, яке гниє в біловежських лісах, і піднайму тютюнового монополю розбились, бо **заграничні фінансісти не хотіли ангажувати своїх капіталів там, де заповіди революції стрясали краєм.**"

Вітос признався до одної помилки при санації фінансів. Вірив, що польський промисл, торговля і банковість, а також велика земельна посілість, які жили з польського державного скарбу, допоможуть сьому скарбови піднестись та уздоровитись. Тимчасом показалось, що **польський магнат все віддасть для вітчини крім майна і життя.** І ся віра була засадничою його помилкою.

Виплакавши на подібну натку ціле море сліз над теперішнім внутрішнім положенням Польщі, і обвинивши, як звичайно, національні меньшости у викликанню сучасної анархії в краю, говорив далі:

„В теперішньому положенню „річипосполитої" **грозять Польщі нові потрясення.** Хто до них доведе, мусить взяти на себе відповідальність за наслідки. **Польща може не видержати сих потрясень, бо вона й так виснажена і падає із сил.**

„З боку селянина не треба боятися нічого, бо селянин радше вмре ніж зірветься до проти-державного вчинку. **Весна принесе нам дальшу нужду села, а може й катастрофу.** Село біднїє з кождим днем, а міста, які кормляться селянським богатством, мусять се раз вже зрозуміти.

„Сойм не тішиться популярностю в суспільности, але на се нема виходу, Сойм ухвалив собі, що розвязати його не можна без його згоди, а сеї згоди притеперішних угрупованнях осягнути годі. Впрочім, сойм треба було розвязати у відповідному часі. Нинішня парляментарна тишина се **тишина перед бурею.** Є сторонництва, які не хочуть брати відповідальности за уряд, тому й скоро відтягнуться і не дадуть теперішньому урядови довіря. Се, очевидно, грозитиме новою кризою".

На думку Вітоса сойм має забогато членів і скількість послів треба би сильно зредукувати.

ЧОМУ СТАРІЄМОСЯ?

Чи старіння це загальний процес? Коли приглядаємося життю домашніх звірят, переконуємося, що старіння це загальна прикмета ссучих звірят. Пр. пес на старість тратить також зуби й волос, його бистрота зменшується, їсть менше і вкінці засипляє таксамо як старець, якого й не навістила недуга. Подібне явище бачимо ще й в птиць. Та коли приглядаємося дальше низшим родам звірят справа представляється труднїще. І то почасти тому, що не можемо точно приглядатися звірятам, коли вони живуть на волі. Та певне і в звірят низшого ряду є появи старіння.

Люде тисячі літ думали, що тому старіються, бо мусять умирати. Приймали це як щось неминуче, але не роздумували над цим, яка причина старіння. Наука почала займатися цим питанням щойно пізнїще.

В 1809. році один лікар у передмові до лікарської книжки сказав: „Ми так само певні нашої смерти, як певно не можемо доглянутися її конечности. Доки не доказано, що можливе є відмолодження, не є доказано, що смерть є конечна".

Є ріжні теорії причин старіння. Звичайно подають за причину старіння: **зужиткування орґанів.** Печінка чоловіка в нормальному стані важить 1200 ґрамів, стягається до 750 ґрамів, нирка з 170 на 90 ґрамів, мозкова кора робиться тонша. Та таке розумування не може вдоволити біольоґічно думаючого чоловіка. Що саме зуживається? Один славний американський вчений говорив, що старіння й смерть наступають наслідком зужиткування деяких матерій. Але щож це за матерії?

Опісля є **теорія ушкодження.** Вказували на це, що з тисячу людий лише один вмирає наслідком старечого виснаження. Звичайно йдуть люде в могилу скорше наслідком ушкодження. З цього макробіотики дійшли до консеквенції, що старіємося наслідком шкідливих впливів на орґанізм. Коли виминати би ці шкідливі впливи, можна би довше жити. Але ніхто не важився сказати: „Колиб виминути все, що людині шкідливе, то властиво чоловік не повинен би вмерти". Та цій теорії противорічить дійсність, що молодший чоловік лекше поборює занедужання, а в старого кінчається смертю. Отже старість всетаки є головною причиною смерти.

Російський ґоольоґ Мечніков ставить теорію, що смерть і старіння це наслідок затроєння орґанізму гниючими матеріями, головно в грубій кишці. Колиб вдалося перешкодити цьому затроюванню, можна би життя продовжувати в безконечність. Та ця теорія не видержує тому критики, що є богато сотворінь, які взагалі не мають грубої кишки, а всетаки виявляють ослаблення наслідком старости.

Инаша теорія є **теорія кровоносних судин.** Вона висловлюється в погляді одного Француза: „Чоловік такий старий, як старі є його судини".

Біольоґічно має також деяке значіння **теорія залозних зародків.** Усюди бачимо, що з розплодженнем кінчиться і життя. Та ця теорія також не видержує критики, бо нераз появляються обяви старіння, хоч залозні зародки є ще. У жінок познаки старости появляються не лише зі зміною. Трицятьпятьлітна жінка вже дуже ріжниться від 25-літньої. У Пятьдесятьлітнього мужчини, що ще зовсім спосібний до семейного життя, вже всетаки замітні познаки старости. У ростин бачимо щось противне цій теорії залозних зародків. Коли резеду (яка жиє лише один рік) позбавимо залозних зародків, отже перешкодимо їй цвісти, то часом може така резеда рости і чотири роки і з одного била розростеться у цілий кущ. Система Штайнаха на ділі не є відмолодження, лише, так сказати „ново-еротичність", цебто вона викликає стан, який пригадує молодість. Справжнім відмолодженням вона не є. Спроби з псом борсукової породи вдалися лише тричі. Тричі його відмолоджено, четвертий раз не вдалося. Цей пес, безогляду на операцію, згинув наслідком старости.

Віденський професор університету і лікар др. Еміль Шварц головною причиною старіння людей вважає переміну наших комірок (клітин). Отже це ще одна **теорія комірок.** Клітинка, яка не виділює зі себе переміненої матерії, — гине. Так є з клітинами нервової системи. Клітини нервової системи не діляться, лише ростуть. Деґенеруються (виродніють) наслідком нагромадження перетворів (так сказати би образово „жужелиці") з переміни матерії. **Тому чоловік старіється.** Лише однокоміркові сотворіння живуть вічним життям. Вони все й все діляться, ніколи не остається труп. Колиб міліони й міліони цих животин не гинули наслідком зовнішніх причин, то такі інфузії й инші подібні звірятка окрили би землю у скількости, богато тисячів більшій як сама земля. Старіння чоловіка походить з такої причини, що инші комірки людського тіла тратять потенцію (силу), яка то сила зародковим клітинам дає життя. Комірки нашого тіла тратять силу, коли такаж сила є ще в зародкових клітинах. Чи то є сила чи матерія наука ще не знає.

„ЯК МАТИ РОДИЛА"

Фріц Люк із Дальвіца біля Берліна — фанатичний поклонник „повороту людей до природи". Тому то зявився він —, як звідомляє „Н. Вінер. Журналь" — одного дня на своїй леваді як його мати родила і косив траву. Люде чулися згіршеними цим поступком Люкса і заскаржили його перед суд. Люкс боронився так: „Не знаю, яке тут згіршення? Цеж моє одіння від народження. Я не прийшов прецінь на світ в убранню. Тому воно не повинно бути згіршуючого". Суд в узглядненню, що обвинувачений досі нічим не провинився і згаданий поступок не зробив у злім намірі, не засудив Люкса на вязницю. Покарано Люкса лише карою десять міліярдів марок.

НОВІ ТАЄМНИЧІ ГОСТІ НА ВИЛЕНЩИНІ.

В повіті Столпецькім в Новгородськім „воєвудстві" появилася нова таємнича знаменито зоружена ватага їздців з кількома кулеметами. Поява несподіваних гостий викликала величезний переполох серед поліції і польської адміністрації „на кресах". Польський постерунок в Олехновичі у Уші пішов врозтіч.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

II. (1861—1869)

(4)

Коло Петра ягнят продавали в Одесу і починали доїти овець в кошарі коло дому. Заганяють дійні вівці (мінзери) в кошару і хлопці гонять їх на „струнґу", в діру, зроблену в перегородці, коло якої сидять на низеньких стільцях чабани з дійницями між колінами. Коли вівця проходить через дірку (струнґу) чабан бере її за вовну і ззаду здушує обома руками вимня так, що відразу все молоко виливається в дійницю; смішно було дивитися, коли часом чабан бере у якоїсь вівці хвіст у зуби, коли він такий довгий, що досягає молока в дійниці. Молоко овече чабан в землянці (бурдії) стягає тягом (ґлягом), ягнячим або телячим ковбиком, коли вони ще нічого, крім молока не їли, або купованим спеціяльно для цього порошком; з ворочка, після одціження виходять „будзи" або „каші", які потім ріжуть і солять або ростирають на терту бринзу, як хто любить; ми особливо любили їсти гарячу „вурду", що виварювалася з солодкої свіжої вироватки, а другу сироватку, вже з вурди, давали собакам та свиням. Коли вівці слабували на телій (сібірську язву) тоді бувало небезпечно наближатися до них, бо через овечі кліщі хвороба переходить і на людей; [illegible] бувало чабана вкусить тоді кліщ, то він зараз випукає те місце роспеченою дротиною, чи цвяхом. Тітка моя Олександра Каетановна, отак і вмерла коли її укусив кліщ, хоч слабих овець на „телій" (сібірку) тоді й не було у нас.

В жнива, в страшенну спеку, ми, діти, найбільше гралися всі гуртом в нашому роскішному невеликому садку, де саме тоді достигали абрікоси зарзари, морелі), вишні, ранні грушки, яблука та „дрисливки".

Молотили у нас як я вже казав, тоді всі кіньми; у нас на току, круг величезного гарману, закопані були стовпи, [illegible] жінь заввишки; їх обтягали канатами (волоком) рядів у три, настилали розвязані снопи і заганяли в цю загороду табун коней, але без кобил з лошатами; попереду їхав хлопець на звиклій до гарману коняці, а позаду другий хлопець гонив за ним увесь табун. Спочатку коні впірнали в збіжжя так, як у великих хвиля, тільки голови було видко, а потім, коли солома вдолочиться, втрамбується ногами, їх, мокрих потомлених випускають відпочити, а люде деревяними вильми (габлями) перевертають зверху солому і знов перевертають незмолочене, так робилося скільки разів, поки не вимолотять майже всі колоски. Тоді згортають все на купу у „ворох" і віють лопатами, коли є вітер, а господар все з страхом поглядає на небо, чи не помочить часом дощ гарману, бо тоді вже не вимолотиш його скоро. Перевіявши ворох, визбоюють (счиняють) зерно граблями, віниками від коловків та „збоїн" (трини) тоді виточують (підсівають) на великих шкуратяних решетах, що вміли робити добре тільки зо скілька руш на селі яку вони дітвавали найбільшу платню та ще й „порцію" (горілку). Оця примітивна молотьба найбільше гальмувала розвиток зернового господарства в степах. Клунь чи стодол в степовій, безлісній Україні нема, там не можна потроху зимою ціпами молотити, а треба швидко за погоди згармановувати ввесь хліб а се успішно можна зробити тільки паровою молотилкою. Спочатку вона була приступна тільки великоземельним панам, а дрібні гарманували парою коней або й волами гранчатим камяним котком, а згодом завелися кінні молотилки, а нарешті й парові почали обслужувати і селянські господарства, оттоді то селяне порозорували степи і підняли ціну на землю, [illegible] згодом і так засмітили осетом (справжній бич Божий в Херсонщині!), що вона перестала родити й на харчі в посушне літо.

Після молотьби й сівби, коли починається період весіль, до нас приходила кожна пара з колачами, хустками та музиками — скрипкою та бубном; пізніще бубана замінив клярнет ,такий голосний та неприємний, що зблизу я не міг його чути. За хістку батько платив молодим удесятеро, частував горілкою і тоді починалися танці. Батько, сидячи на ґанку з люлькою та метровим черешньовим цибухом, милувався, коли танцювали (гуляли) „стробана" (тропака), мельодію якого я потім чув у чудовій розбірці відомого композитора Антона Рубінштейна, родом з Поділля, під назвою „Трепак". Мило було дивитись коли який небудь здоровенний парубчище, піднявши голову та заклавши назад руки, стоючи на одному місці, самими тільки підошвами та закаблуками артистично вибиває під такт музики. Тепер вже так не танцюють; наш танець витіснила московська „русская" та „камаринській", з вихилясами та викрутасами задом, через салдатчину широко розійшовшись по Україні, як в народі, так і серед української інтеліґенції і сходить за український „гопак". Один тільки М. Садовський танцює на сцені по старинному ще. Коли починався гуртовий „козак", в якому попарно брали участь всі, то й ми діти йшли танцювати; тепер я цей танець бачив у Бойків у Славську на Карпатах. А коли весільні гості починали були модерних тоді „польки" та „вальця", то батько спиняв музику і гості росходилися з двору.

Зимою приходив до брата дяк, Онуфрій Гурковський, в підряснику і з кіскою на плечах; він вчився, як казав, в Києво-Печерській Лаврі і був вигнаний за „пiятику", але „Господь йому, так дав", що він тепер не пе і має собі шматок хліба „з маслом". Я тепер не памятаю — чи й я вивчився у нього чому небудь, чи ні, бо коли брата відвезено в Одесу, то я ходив учитися до священика, але про се говорити-му далі.

Зимою, коли був сніг, то як водиться, спускалися на санках, сковзялися по льоду на кінських щелепах, але найцікавіще було ввечері, коли після вечері, сходилися в нашу столову (їдальню) всі дівчата, що служили у нас і при світлі лойової свічки, співаючи, пряли з кужілів вовну, яку потім тітка фарбувала всякими спеціями та зіллям для домашнього виробу килимів, або дерли пірря.

Памятаю такий незабутній випадок: якось повикидали на смітник вишневі кісточки з вишнівки, а гуси наші наїлися і поздихали. Тітка моя аж плакала з горя, але вже не поможеш! — взяли тих гусей пообскубали ввечері і посклали в сінях; якеж було диво, коли вранці побачили, що ті обскубані гуси ходять по сінях; тітка аж Богу молилась, що не повідрубували їм крил, а відклали це до другого дня; мусіли тих гусей цілу зиму держати в кухні, щоб не позамерзали голі на дворі. А другого дня Повлуша вже навмисне нагодував кісточками свиню і покликав нас дивитися на неї; ми, не тільки діти, а й дорослі, просто падали з сміху, дивлючись як та свиня, ну, зовсім як пяний чоловік, заточувалась, плутаючи ногами і якось, прижмуривши очі, тоненько кувікала, наче пяний чоловік жалібну пісню виспівує і нарешті впала і заснула, а потім прокинулась зовсім здоровою.

На Андрея дівчата гадали в столовій (їдальні) закликавши з надвору пса, з інтересом слідкуючи чию балабушку він перше візьме, то та з них має перше віддаватися, виносили, [illegible] тають півня (когута); ростоплювали віск [illegible] Але найбільше я любив, коли Павлуша, чистючи мідяну посуду гущою з грисового (висівки) квасу (борщу), або роблючи щось инше, оповідав казки, або несчисленні оповідання про кацапів-розбійників та про вовків. Вовків тоді у нас була маса: мало не кожної ночі зимою вони приходили в село і тягали або собак, що не встигли зарання поховатись десь на хліві або на хаті, або підкопувались під хліви і витягали овець, свиней або гусей. У нас раз пізно в осени, темної ночі, вовки взяли в дворі годованого кабана: його випустили з сажу ,щоб прохожувався, бо він вже нічого не хотів їсти, а колоти його мали тільки під Різдво; одної ночі його забули на дворі і він собі зарився в гній коло стайні (конюшні) тай лежав, коли це прийшли вовки і потягли його за вуха з двору; він у крик, собаки за ним, а за ними сторож, збіглися люде і одбили ледве живого кабана з роспоротим животом; то щоб він не пропав, його вночі-ж при ліхтарні докололи і гуртом перенесли у двір. А раз, коли я вже вчився в Одесі, трапилась просто неймовірна річ: одної ночі у нас вовки задушили в кошарі щось більше двохсот овець! Діло було так: вузьку довгу кошару нашу збудовано не попід гору, а вздовш гори, і в нижчому причілку — брама (ворота), а коло неї землянка (бурдій) в якому літом роблять бринзу, а зимою перегріваються чабани. Саме у Різдвяну ніч, коли піднялася страшенна заверюха, а вартовий чабан спав пяний у бурдію, вовки підкопалися в кошару з горішнього причілку і почали рвати овець. Вівці з переляку всі кинулися вдолину і, толочучи і давлючи одна одну, набилися в нижчому причілку до самої стріхи; коли собаки, почувши наробили ґвалту і тим розбудили чабана, то він поскликав людей, які, відчинивши ворота (браму) побачили перед собою від землі до стріхи стіну з овечих трупів: всі вони подушилися самі. Скликали всю двірню і витягали мертвих овець по одній з кошари, яких налічили більше двохсот, а розірваних вовками було не більше десятка. Характерно те, що кози всі зосталися живі, бо вони повилазили наверх всіх овець. Потім тих овець, облупивши, смажили у великім казані на лій, а мясо поїли селяне, собаки, ще й вовкам лишилися тельбухи, які поскидали у проваля (рипу).

Павлуша оповідав нам, що з селян рідко хто вбереже лоша від вовків; коли кобили з лошатами ночують в степу, то вже безприміpно вовки зїдять одно або й двоє, особливо у темну осінню ніч; люде повиводять на ніч коні, самі повкриваються з головою і зморені поснуть міцно, а коні віддаляться від них, тоді вовки нападають на лошат. Як-що коні заздалегідь помітять вовків, то зібються докупи мордами, позбірають всередину лошат, а самі обвиваються задами. Вовки напірають з боку і пересовують їх з місця на місце доти, доки самі коні не придушать якого лошати, тоді вовки й зїдять його. Коли між кіньми є оґир (жеребець), то він не збивається вкупу з кіньми, а нагне голову до самої землі, щоб не схоплено його за горло і гониться за вовками, бючи їх передніми ногами; вовки відбігають і все норовлять забігти ззаду та схопити його за хвіст; старий жеребець знає це і високо підіймає хвоста, а молодого часом вхопить старий вовк і зо всієї сили упреться в землю, аж задом їде, а тоді раптом пустить, то оґир і перекинеться через голову, тоді вовки кидаються на нього і випускають йому кишки або перекусують горло. А корови, навпаки, з голосним ревом відбиваються рогами, затуливши всередині молодняк задами.

Здоровенний баран, як каже Павлуша, „з мужицькою дурною головою" мовчки терпить, як його дере вовк, хоч міг би його лобом вбити, а коза „з мудрою жидівською головою", коли до неї тільки наближається вовк, то на весь голос кричить: „не мене, не мене!" то вовк лякається того крику і покидає її. Як-що вовкам не пощастить поживитись чим небудь, то вони посідають рядком, позадирають морди вгору і починають жалібно, жалібно заводити; як почує цей голос яка худобина, то аж затруситься вся, а люде кажуть, що то вовки в Бога просять, щоб назначив їм якусь поживу і коли Бог назначить, то вже ніщо її не врятує. Літом вовки дуже обережні й полохливі, бо бояться, щоб хто не покалічив їх, не зробив їм виразки на такім місці, що не можна зализати, бо тоді вони пропадуть від черви (хробаків), а в осени, зимою та весною, коли нема мух, вони дуже сміливі навіть нахабні, хоч на людей не охочі нападати.

Росказував Павлуша і смішні оказії з вовками, напр. як раз у Різдвяну ніч один чоловік, одягнений в нові китайчані, тверді, як луб, штани, почувши в свининці (кучі) крик, присів коло зробленої вовком діри і черкнув сірником; звідти вискочив переляканий вовк і попав головою через шірінку дядькови у матню і повіз на собі переляканого дядька, на крик якого позбігалися люде і вбили вовка, а дядькові тому довго баби переполох виливали поки очутився, до памяти прийшов з переляку. Та всіх Павлушиних оповідань і не перекажеш...

Нас не так лякали оповідання про вовків, як про розбійників-кацапів, бо нас малими роз-у-раз всі лякали кацапом з ножакою, коли ми бувало безпричинно зноровимось і ми, лягаючи спати, раз-у-раз заглядали під ліжко — чи нема там часом бородатого кацапа в червоній сорочці з колодачем у руці. Такі кацапи-старовіри з села Плоскої, Тирашпільського пов. їздили по селах, скуповуючи кури, та садову овоч, а на жнива вони часом приїздили десятками підвід, всі бородаті і вбрані в червоне, в чорних повстяних брилях (капелюхах).

Приїздили до нас на жнива і страшні пелехаті хотинці, „раяне" (від турецького „рая"), повбирані у все біле полотняне, підперезані широкими чересами, з довгим по плечі волоссям підстриженим на чолі, але ми їх не боялись бо знали, що то „свої люде".

(Дальше буде).

ВІЙНА МУРАШОК

Причиною війни між мурашками ю понайбільше грабіжницька виправа. Трапляється що в державі мурашок, муравлиці, є замало муравлів-робітників. Робітники ці не в силі виконувати всієї роботи: плекання самичок, подушочок, личинок, молодих муравлів, поширювання будівлі, доставі харчів і т. д. Робітники відчувають це, тому скріпляються так, що беруть у полон инших робітників. Вони опісля мусять служити їм як невільники. Робітники знають будову всіх муравлиних гнізд, знають, як воно за велике й яке сильне. Якесь число муравлів вибирає собі чуже муравлище й в погідний день, понайбільше пополудни, коли майже всі муравлі-робітники цього муравлища вийшли в поле шукати поживи, ворожі муравлі нечайно впадають до середини, насилу пробираються, а за пятьшість хвилин вертають кожен із зрабованою личинкою або подушечкою самців, а ніколи самичок. Щодо вибору ніколи не помиляються. Тепер утікають мерщій. Та не все вдається їм щасливо дібратися з добичею до дому. За ними на здогін пускаються муравлі-власники зрабованих подушечок. Вивязується бій поодиноких муравлів. Ба нераз наздогонить їх цілий відділ муравлів, йде дальше боротьба на життє і смерть. Кожен муравель-робітник бореться по геройськи, згине, але не піддається. Один німецький природник так описує в „Природничій бібліотеці" бій чорних мурашок із червоними. Муравлища їх були при полевій дорозі, яких 20 кроків одно від одного. „Що викликало між ними війну, не знаю — каже згаданий автор. — Коли я це запримітив, уже богато мурашок було в бою. Стояли проти себе з розяявленими щелепами, голови підняли в гору. Коли один одного схопив щелепами, то не випускав хіба трупа. Муравель у бою старається заховати передусім цілими свої нюхові вусики, тому теж противник найзавзятіще нападається відгризти їх йому. На полі бою лежали вже повідгризані ворожі голови, ноги. З обох боків увихались адютанти за підмогою. І все надходили нові відділи мурашок. Червоні явились трохи скорше у великій скількости і небаром поборюли чорних. Але вони все ще боролись із розпучливою завзятістю. Аж тут кинулась до бою головна сила чорних. Тепер вивязався найлютійший бій. Часто збивалися в справжні клубки, то знову такий клубок розсипався і на землі оставало більше трупів. Були й між ними пари, що ще по смерти держали один одного, сильно закусивши щелепи. Инші, хоч уже втратили в бою кілька ніг або нюхові вусики, всетаки сміливо боролися дальше. Вбитих і тяжко ранених забирали з поля бою понайбільше невільники. Невільники їх доглядали, гладили вусиками, подавали їм корм для покріплення, зализували їм рани. Колиж ранені прийшли трохи до себе, виступали наново до бою й гинули у чесному бою. Бій тривав кілька годин. Нараз збитою лавою кинулася з засідки велика сила червоних. Счинилося на хвилю замішання. Всетаки чорні боролися відважно. Але їх було за мало. Ще трохи і ряди їх дуже проділились. Вкінці племя чорних полягло. Червоні забрали з побоєвища своїх ранених, а опісля позатягали й ворожих трупів до свого гнізда. Там їх пожерли. Я не бачив, щоби бодай одна мурашка втікала з поля бою. Гинули не меньше геройською смертю, як герої при облозі Трої. Є один лише спосіб, як охолодити завзятущість обох сторін. Не думайте, що то мирова конференція. А саме коли несподівано впаде доволі зливний (як для мурашок) дощ. Дощ розганяє їх, охолоджує боєве завзяття.

ПРИГОДА З НАБОЯМИ

В Суховичах, пов. Збираж, сільські хлопці знайшли гарматний набій. Один з хлопців Богдан Согач забавляючись набоєм кинув його до землі. Наступила експльозія, наслідком чого згинув Йосиф Шаблінський, а 9-літній Богдан Плашків тяжко поранений.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

БОРОТЬБА ЧОЛОВІКА З ЗАРАЗНИМИ НЕДУГАМИ

(Продовження).

Перечисленим далеко ще не вичерпується вся сума услівій, які можуть збільшити або зменшити схильність організму до заразних недуг. Одним із природних засобів у боротьбі з заразними недугами є також звісна органічна невразливість на них. Доказано, що миші і щурі з природи не є вразливі на дифтерит (завалки), білі миші на нозатизну, чоловік, — на курячу холеру, мурин — на жовту февру (лихоманку). Дальше, звісно, що декотрі люде ніколи не занедужують ані на завалки, ані на шкарлятину, ані взагалі на ніяку заразну недугу навіть у таких випадках, коли доторкаються навіть жерела заразиі. В чому, в самій річі, основується ця невразливість, ми не знаємо, але догадуються, що витворює її цілий ряд специяльних прикмет організму — а саме життєздатність його тканей, досконале накриття тіла, особливий склад соків, які вбивають бактерії і т. д.

Давно вже запримічено, що чоловік, котрий вже раз хорував на кір, віспу, шкарлятину, сипний тиф, не може знову заразитися цими недугами. То вельми важне. Він вказує нові способи для боротьби чоловіка з заразними недугами. Першим сміливцем, що рішився використати вказівки природи, був Англієць Дженер, котрий більше як сто літ тому назад, на собі самому зробив першу пробу защеплення страшної (в тих часах) недуги — віспи. Дженнер знаменито доказав, що короваяча віспа, защеплена чоловікови, хоча й викликує в нього легке недомагання, але за те вповні ратує його від занедужання справжньою людською віспою, недугою вельми небезпечною.

Спосіб Дженнера (що одержав назву віспо-защеплення) протягом більше як пів століття займав окреме виключне становище в медицині. Охоронне щеплення инших недуг, крім віспи, довгий час було невідоме. Щойно в 60-их роках м. ст., коли покладено основи під нову науку — бактеріольоґію, знову згадали Дженера і пішли його слідами.

На цьому полі більше всіх працював Пастер. Він своїми працями здобув собі всесвітну славу. Виходячи з цього факту, що невразливим робиться чоловік однаково як після тяжких так і після зовсім легких занедужань. Пастер заявив, що можна штучно викликати невразливість, защеплюючи слабу заразу, цебто культуру (або розчин) ослаблених бактерій. Досвід зовсім потвердив здогади французького вченого. Йому вдалось так зробити звірят невразливими на курячу холеру, сибірську пошесть, кір (свинячий).

Як примінити ці висліди до чоловіка? Є дуже мало недуг, котрі були би спільні як для чоловіка так і для звірят. Тому обсяг охоронних защеплень дуже невеличкий. Цей обсяг постарались поширити штучно, а саме ось так:

Коні не хорують на дифтерит (завалки(обладки). Та коли впрыснено коневи під шкіру розчин дифтерних бацилів, то викличемо у коня хоробливий стан, вислідом котрого може бути смерть, коли впрыснена скількість отруйного цього складника була надто велика. Колиж ми будемо вводити в організм коня дифтеритну культуру спочатку в дуже малій скількости, потім у більшій, то, постепенно побільшуючи дози ,ми осягнемо це, що кінь буде легко переносити такі порції, котрі при звичайних услівях були би безусловно смертельними для коня. Тим способом організм коня постепенно приучується успішно боротися з дифтерітними паличками, цебто постепенно робиться невразливий на заразу. Кровяна сироватка, взята від такого коня, відзначається такою прикметою: коли чоловікови, хорому на дифтерит, впустити під шкіру означену скількість шеї сироватки, то він виздоровіє.

Цим вельми важним відкриттем (яке завдячуємо німецькому вченому Берінгу й японському професору Кітазаво), покладено міцну основу т. зв. серотерапії (лічення кровними сироватками; кровяниками).

Берінг і Кітазато доказали крім цього, що для одержання лічничої сироватки (кровяники) богато доцільніще защеплювати звірятам не розчин тих чи инших недуго-творчих бактерій, а виділювані ними отруйні речі. В техниці приготовлення й спорудження лічничої кровяники власне й принято тепер цей спосіб.

Статистичні дані, зібрані шпиталями і практикуючими лікарями, виказують, що смертність від дифтерії зменшилась з 42% до 14+12 процент і меньше; смертність від чуми тепер упала до 15—25%. А давніще, заки ще вживали сироватки (кровяники) проти цих недуг, вмирало на них 80 до 100%.

Тепер у всіх культурних державах основано бактеріольоґічні інститути і стації, де приготовлють ріжні лічничі кровяники (сироватки).

Але загальним ліком (панацеєю) проти всіх заразних недуг сироватки не можуть бути. Проти богато недуг вони безсильні, прим. проти такої дуже поширеної недуги як чахотка (туберкульоза). Бактеріольоґія ще доволі молода наука, і можна надіятися, що її пощастить зробити іще немало заводовань у користь людства. Та в вижиданні цього не слід ні на хвилинку здержувати боротьбу з мікробами, спричинниками ріжних заразних недуг. Треба памятати, що безчисленні полки невидимих ворогів усе є довкола нас, що вони готові кожньої минути атакувати нас при терший-ліпший нагоді. Тому треба уважати на ці місця, котрі — згідно з науковими доказами — є огнищами поширення хоробливих бактерій; треба нищити їх усіми способами, треба дбати про збільшення і скріплення боєвих засобів самого організму. Організм слід поставити в такі услівя, щоби він побідно боротися з мікробами, ослаблювати і нищити всяку схильність до занедужання заразними хоробами, розвивати і скріпляти невразливість.

Так боротьбу з заразними недугами слід вести з трьох сторін: 1) треба робити всі заходи для винищування недуго-творчих бактерій взагалі; 2) Коли заразі вдалося вже поселитися в даному місці або в даному домі, то конче робити всі старання для цього, щоби зльокалізувати огнище заразиі і не дати йому спромоги поширитися дальше; 3) треба старатися зміцнювати організм і додати йому такі прикмети, завдяки котрим, організм міг би успішно протиставитися заразі.

Таким способом боротьба з заразними недугами зводиться до ряду охоронних засобів, котрі розділюються на три катеґорії: міжнародні, суспільні й особисті. Міжнародня профілактика бореться з заразними недугами чужеземного походження (чума, холера і жовта февра) при помочи цих засобів, випрацьованих всіми цивілізованими краями, щоби не принесено цих недуг відтам, де вони є постійно.

(Конець буде).

СКАСУВАННЄ ПАШПОРТОВОЇ СИСТЕМИ В РОСІЇ

З 1-шим січня с. р. по всій території Союза Совєтських Республик скасовано попередню пашпортову систему. Замісць пашпортів, на випадок потреби, видається особисті посвідчення не більше як на 3 роки. Ріжниця між старими й новими посвідками на право мешкання полягає в тому, що раніще всі громадяни обовязані були мати посвідку на право мешкання. Тепер особисті посвідчення се справа особистого бажання громадян. Посвідчення в містах видає виключно міліція, в селах виключно районні виконавчі комітети („райвиконкоми"). Тепер виробляється єдина форма особистого посвідчення для всієї території Союза Совєтських Республик. Заяви про видачу посвідчень звільняються від всяких оплат.

РОЗСТРІЛ ПОЛЬСЬКОГО ШПІОНА.

В Житомирі присуджено на смерть аґента польської дефензиви Талька, який під прикривкою торговельного агента їздив по радянській Волині і вів шпигунську роботу. Кількох його спільників поляків присуджено на тяжкі тюремні кари.